

Posudek na diplomovou práci Ondřeje Holuba *"Na druhé koleji"*. *Vnímání socialismu Československou stranou národně socialistickou*. FF UHK 2017, 103s.

Vedoucí práce: PhDr. Jan Mervart, Ph.D.

Oponent: PhDr. Tomáš Hradecký, Ph.D.

Předložená diplomová práce mapuje myšlenkový svět českých elit národně socialistické strany v éře tzv. třetí republiky. Autor pod vlivem práce Christiane Brennerové nejprve přibližuje vliv války na dobové myšlení, následně se ve třech kapitolách věnuje národním socialistům, jejich ideovým zdrojům, inspiracím, tradicím, programu, poválečným vizím i intelektuálním sporům s konkurenty. V poslední kapitole si potom klade otázku, nakolik byl neúspěch národně socialistického programu zapříčiněn obsahem samotným a nakolik se do něj promítla poválečná situovanost. Autor ve zhuštěné podobě ukazuje vývoj Benešova a Masarykova myšlení, stejně jako jejich vliv na formování národně socialistického programu. Oprávněně se zastavuje v éře Protektorátu Čechy a Morava, kdy docházelo k formulování mýtu o českém národu a jasně ukazuje negativní vymezení češství utvářející se v radikální opozici vůči německému „germánskému živlu“. Poukazuje také na permanentní napětí mezi emancipačním rozměrem socialismu na jedné straně a nemarxistickým přístupem na straně druhé, z něhož vycházelo bolestné hledání pokrokového subjektu, národa, a role inteligence v něm. Vznikal tak zajímavý rozpor mezi lidovou všenárodní emancipací a elitářským přístupem založeným na úloze „mužů pera“, stranických intelektuálů.

V rámci hledání genealogie národně socialistického programu se autor vedle Masaryka a Beneše obrací také k vlivnému ruskému intelektuálovi Pitrimu Sorokinovi a načrtává jeho vliv na myšlení národních socialistů o společnosti. Tento autorův exkurz při rozkrývání myšlenkového světa národního socialismu sice působí na první pohled odvážně, je ovšem jasně dokladován a nepostrádá přesvědčivostí. Je nicméně záhodno upozornit na „tenký led“, na nějž autor vstupuje při sledování transferu idejí. Zatímco vliv Sorokina na vypořádávání se s dobovým marxismem je neoddiskutovatelný, kategorie *mravnosti* byla dle mého soudu spíše odvozována od domácí protestantsko-humanistické tradice reprezentované Masarykem než od *spirituální povahy* národa představené Sorokinem. Jakkoliv je Sorokinovo uvedení do českého kontextu mimořádně přínosné, vztah mezi mravností a spirituální povahou, měl-li být prokázán, by zasluhoval nuancovanější analýzu. Další autorovy rozbory myšlenkového světa národně socialistických elit v kapitole věnované Františku Kovárnovi, Otakaru Machotkovi, J. B. Kozákovi a dalším (kap. 2.5) lze považovat za vůbec nejzdařilejší pasáže jinak mimořádně kvalitní práce. Stejně tak vyznívá kapitola věnovaná potýkání se s komunistickým programem, v níž si autor oprávněně všímá paralel národně socialistického myšlení s koncepcemi Zdeňka Nejedlého. Tato podobnost není zároveň náhodná a nelze ji přičíst pouze dobovému soupeření dvou politických sil, ale též sdíleným myšlenkovým zdrojům (Masaryk, Otakar Hostinský) – tento aspekt by snad zasloužil větší pozornosti; Nejedlý není v českém myšlení diskontinuitní jev, nýbrž plně navazuje na tradici českého myšlení poslední třetiny 19. století. Pro stejnou kapitolu by též bylo záhodno konzultovat dvoudílnou antologii dobových textů sestavenou Václavem Králem na počátku 70. let *O marxistickou koncepci národních dějin*.

Jakkoliv je práce opřena o hlubokou znalost dobového domácího i zahraničního kontextu, na mnohých místech si výklad českého národního socialismu přímo žádá usouvztažnění s historiografií

zohledňující modernizační teorie (zejména texty Bedřicha Loewensteina, Matěje Spurného či Jakuba Rákosníka). Tato vazba by program a vize národního socialismu dovolila uchopit jako jeden z mnoha konkurenčních projektů evropské modernity. Stejně tak by dlouhodobé napětí mezi národními socialisty a komunisty nemuselo být prezentováno jako zápas o politickou moc (autor se tento motiv sice snaží upozadovat, implicitně je nicméně v textu přítomen), ale především jako spor o pojetí moderní civilizace. V tomto smyslu by také bylo na místě případné autorovo kritické vyjádření k projektu národního socialismu, k němuž dobrou inspiraci poskytují studie B. Loewensteina a Miloše Havelky (*Soudobé dějiny*, č. 4, 2009) diskutující československé předpoklady k totalitarismu. Za zvážení by jistě stálo zohlednění role, jakou měla v národně socialistickém projektu sehrávat slovenská část republiky. Větší prostor by též mohl být vymezen pozitivní národně socialistické definici národa (k národnímu tělesu podnětný příspěvek viz Petr Roubal, *Československé spartakiády*, Praha 2016). Jakkoliv je struktura práce logicky uspořádána, nemohu se zbavit dojmu, že třetí kapitola týkající se ideového potýkání národních socialistů a komunistů měla být přesunuta před závěrečnou kapitolu namísto textu věnovanému programu.

Radost z četby kazí drobné autorovy překlepy či stylistika, jež je v mnoha případech (včetně slovní zásoby) poplatná dobovým zdrojům (viz samotný název práce). Na mnohých místech je tak text zbytečně kostrbatý, na jiných zase autorovy formulace vzbuzují nepatřičný pocit jistého typu „intelektuální ekvilibristiky“ (zejména v některých pasážích úvodu), kdy analytická chladnost ustupuje vlastnímu sebeuspokojení z použitého výrazu. Výše zmíněné připomínky nicméně nemohou zastřít fakt, že se jedná o mimořádně zdařilou a nadstandardně provedenou studii. Předloženou diplomovou práci tak bez nejmenších pochyb doporučuji k obhajobě. Práci je možno bez větších zásahů předložit jako rigorózní. Studie by současně po dílčích zásazích, rozpracování některých otázek a řádných redakčních úpravách zasluhovala dopracování do knižní podoby. Holubův text představuje cenný příspěvek k českým intelektuálním dějinám i k dějinám politického myšlení a výrazně obohacuje dosavadní představy o českém národním socialismu.

V Praze dne 23. srpna 2017

Jan Mervart